

BEHÇET NECATİGİL'DE DOĞANIN DÖNÜŞÜMÜ

Aslıhan TÜYLÜOĞLU

Behçet Necatigil, kent insanının şairidir. Şiirlerinin kahramanları, daha doğrusu şiirleri ile getirdiği insan tipi; evi barkı, çoluk çocuğu olan küçük gelirlili insanla örtüşür. Bu insan kentin dayattığı bütün zorluklarla savaşıyor; Behçet Necatigil'in "çok çiğ çağ" diye tanımladığı bir çağın insanıdır. Yaşama telaşı içindeki bireydir. Bütün şiirlerinde bu küçük insanın yaşamı en küçük ayrıntılarına kadar anlatılır. Behçet Necatigil'in şiirlerindeki insan kent yaşantısına korkarak karışır. Zorunlu bir davranıştır bu. İşini gücünü bitirir bitirmez evine döner. Bu birey biraz da Necatigil'in kendisidir. Eve sıkıştırdığı yaşantısının ve bu şekilde yaşayan milyonlarca insanın şiirlerini yazar. Bu nedenle Necatigil "evlerin şairi" olarak değerlendirilir.

Sayfiye yerleri, deniz ve okyanus kıyıları, kır evleri, orman, kuş sürüleri, göçmen kuşlar onun şiirlerinde hiçbir zaman temel izlek olarak belirmez. Onun denizi Beşiktaş'taki evinin küçücük penceresinden görüldüğü kadardır. "Barbaros Meydanı" isimli şiirinde şehrin görüntüleri ile birlikte bu deniz kıyısını şöyle çizer, bir semt betimlemesi de denebilir buna;

*Meydanın ilerisi deniz kıyısı
Karaya çekilmiş kayıklar
İskele gazinosu yanda
Sulara dökülmüş ışıklar
Üsküdar şu karşısı.*

Cılız da olsa doğadan alınan öğeler onun şiirlerinde bir araç olarak kullanılmış, şiirlerinde anlatılan temel izlek olamamıştır. Örneğin "Nilüfer"

Eşi ve kızları (Selma, Ayşe) ile birlikte. (16 Ağustos 1962)

şii, adı geçen bu çiçeği anlatmayı amaçlamaz. Nilüfer çiçeğinden yola çıkarak mitolojik bir öyküyü (Hero ile Leander) anlatmak, buradan yola çıkarak da günümüzdeki insan ilişkilenmelerine ve bireyin psikolojisine açıklık getirmeyi amaçlar. “Kır Şarkısı” şii doğadan kesitler sunsa da bu, Necatigil’i doğaya yaslanan bir şair kılmaz. Bu şii, şehirde bunalan bireyin, bunaltısını kırlara açılarak hafifletmesi vardır. Kırların güzelliğine vurgu yapılırken yine mitolojik bir öyküye gönderir okuyucuyu, aslında “Pan” efsanesi bilinsin ister.

*Pan’ın tenefüsü bile
Ilık—okşamakta yüzü.
Deve dikenleri, çalılık vesaire,
Bir âlem toprakların üstü.*

Yine “Kuğulu Göl”, şiiine kullanılan doğa öğeleri de, Zeus ve Hera ile ilgili mitosun somutlaşması içindir. Zeus’un, kuğu biçimine girerek Leda ile birleşmesi ve Hera’yı aldatışını anlatan bu öykü, şii, günümüz aşklarına eleştiri ve sadakatsizliğe ve aldatmalara gönderme taşır.

Türk şiiinde mitolojiye yönelen birkaç şairden biri olan Behçet Necatigil’in bu mitolojik şii,leri dönüp dolaşıp kente sıkışmış insanı yansıtır. Necatigil’in doğaya, kırsal kesime ait sözcükleri kullanmayı; buna karşılık kenti ve kent yaşamını karşılayan sözcükleri kullanması, onun şii,rinin karakteristik özelliğidir. Onun hangi sözcüğünden yola çıksanız kente, kent

insanına ve eve çıkar yolunuz, “Bahara Girenken Balad” şiirinde olduğu gibi kır, kent yaşamına katlanabilmek için özlenen ve ara sıra gidilen bir yerdir.

*Benim gibi iseniz bilirsiniz nedir kır
Her baharda bitkinim ormanlardan
Ama gittim ne getirdim kolay mı
Evlerin arınması dumanlardan*

Necatigil'in doğa öğelerini, şehirli insanın yaşantısına açıklık getirmek için kullanımına bir örnek de “Solgun Bir Gül Dokununca” şiiridir. Buradaki “gül” de simgesel bir anlam taşır: Bireysel ve toplumsal değeri olan öğelerin insanlar tarafından fark edilmediğini, önemsenmediğini bu nedenle duyarlı öznenin çektiği acıyı ortaya koyan bir şiirdir bu. “Gül” simgesi sevgidir, insana duyulan saygıdır, aşktır, emektir; kısaca kimsenin yadsıyamayacağı olumlu değerlerin tümüdür. Görüleceği üzere Necatigil “gül”den söz ederken pastoral olanı değil insani olanı yansıtmayı amaçlamaktadır.

Bunun dışında, yağmur, bahar, yaz, kış gibi mevsimler, yağmur, bulut, deniz, bahçe, park, akasya ağacı, dallar, şehirli insanın hayatını çizerken kullandığı, kentteki sınırlı doğa olup bireyin psikolojik yaşantısını anlatmak için dönüştürülürler. İnsan yaşamı ile bağ kurarlar:

*Taze çimen, parlak ot, çiçek
Pembe yeşil tirşe
Genç kadınlar, körpe kızlar; istemem
Giymesinler siyah
Giymesin kimse. (Üstümüzdeki)*

*Domates karanfil kiraz kan
Güneş ateş mercan kış yaz kan
Önce kan vardı
Beyaz sonradan (Kan)*

Buna karşın kır ve kır evleri, yazlıklar, tatil, bütün yazı “ev çölünde” geçirmek zorunda kalan bireyin özlemidir. “Kış Korkusu” şiirinde, yazı deniz kenarında, kırdan geçiren insanların kışı da ılık hissedeceğini, ama yazı kentte geçirenlerin kışının “karakış” olduğunu ve kıştan korktuklarını anlatır. Şehirli insan için bahçe ve park da az da olsa doğa ile ilişki kurulan mekânlardır:

*Akşamları parkta oturuyorum
Haber soruyorum akasyalardan (Mezar Yolu)*

Necatigil’de doğa insanla anlam kazanır, insan yaşamına girince var olur. “Coğrafyada Şart Kipi” şiirinde bunu vurgular:

*Ne denizler deniz, dağlar dağdır
Ne bahçeler bahçe
Yok öyle göller
Ben olmayınca.*

Kullanılan doğa öğelerinin betimlemesi insan yaşamında, bir duygu, bir olay veya olguya denk düşer. Bunun en belirgin örneğini “Sevgilerde” şiirinde görüyoruz. Bahçe ve çiçek sözcükleri anlamlarından uğratılmış, sevginin betimlemesine dönüştürülmüştür.

*Gizli bahçenizde
Açan çiçekler vardı
Gecelerde ve yalnız
Vermeye az buldunuz
Yahut vakit olmadı.*

Necatigil seçtiği her sözcükle, toplum içindeki sıkışmış bireyi anlatmayı hedefleyerek, sözcükleri mecazen kullanır. Doğa hiçbir zaman doğrudan şiirine girmez bu nedenle doğa ve doğal olaylar, pastoral bir anlatımdan çok, insani durumları açıklamaya dönüşür, insanın toplumsal ve psikolojik dünyasının açıklandığı araçsal bir öge olarak bulunur şiirlerinde. Bir bulutun yağmura dönüşmesi, bir yaprağın düşmesi bireyin yaşantısıyla örtüşen bir anlam üretir.

“Zaman Denen Bir Tren” şiirinde olduğu gibi, Necatigil’in öznelere, imgesel olarak trenin içinden bakarlar kırlara, treni izleyen çoban ve çobanın hayatı onlara uzaktır.

*Karanlık yaylalardan aydınlık geçerken
Zaman denen bir tren;
Bakar özlem içinde bir süre
Tepelerde çoban.*

